

ДРАМАТИЧНИЙ ШЛЯХ У ДОРΟΣЛИЙ СВІТ
(рецензія на збірку дитячої та юнацької драматургії
«Дош в акваріумах площ»)

Юлія Турська,
студентка 3 курсу освітньої програми
«Літературна творчість, українська мова і література та
західноєвропейська мова», Інституту філології КНУ ім. Тараса Шевченка

У рецензії на збірку дитячої та юнацької драматургії «Дош в акваріумах площ» на прикладі конкретних творів продемонстровано тематичне та смислове різноманіття п'єс українських авторів. Увага приділена дидактичному складнику драм, їхньої подібності із жанром казки та віковій градації персонажів і цільової аудиторії. Рецензія здійснює спробу мистецького й літературного оцінювання збірки «Дош в акваріумах площ», виданої в рамках творчої діяльності Національного центру театрального мистецтва ім. Леся Курбаса.

Ключові слова: Література для дітей та юнацтва, п'єса-казка, пригодницька література, драматургія, театр, цільова аудиторія.

THE DRAMATIC JOURNEY TO THE ADULT WORLD
(review of a Collection of Drama for Children and Youth *Rain in the*
Aquariums of the Squares)

Julia Turska,
3th year student of the master's program "Literary creativity, Ukrainian
language and literature and Western European language" of the Institute of
Philology, Taras Shevchenko National University of Kyiv

The review of the collection of children's and youth drama *Rain in the Aquariums of the Squares* on the example of specific works demonstrates the thematic and semantic diversity of plays created by Ukrainian authors. Attention is paid to the didactic component of dramas, their similarities with the genre of fairy tale and the age gradation of the characters with the target audience. The review is a try to make an artistic and literary assessment of the collection *Rain in the Aquariums of the Squares*, published as a part of the creative activities of The Les' Kurbas State Centre for Theatre Arts.

Keywords: Literature for children and youth, fairy tale play, adventure literature, drama, theater, target audience.

Творчий колектив НЦТМ імені Леся Курбаса постійно радує читачів оригінальними виданнями різноманітного жанрово-стильового й тематичного спрямування. Дитяча аудиторія також не залишається без уваги, адже Центр, чи не єдиний в Україні, активно популяризує й підтримує драматургію для дітей та юнацтва.

Так, у 2021 році відділ драматургічних проєктів Центру імені Леся Курбаса представив нову збірку драм для дітей та юнацтва *«Дощ в акваріумах площ»*. Книжка є логічним продовженням першої за часів незалежності України антології п'єс для дітей і підлітків *«Драмовичок»*, виданої у 2018 році. *«Дощ в акваріумах площ»* складається з п'яти різних за стилем і темою п'єс, які розміщені за уже знайомим принципом зростання віку цільової аудиторії. Читач іде від тексту до тексту, наче сходінками, здійснюючи захоплюючу подорож від раннього дитинства до юності.

Знайомство зі збіркою починається з передмови упорядниці книжки (а по секрету – ще й авторки однієї з п'єс) – Надії Мірошніченко. *«Пролог»* налаштовує читача на мандрівку, метою якої є *«подолання страхів, які чатують на людину і заважають їй бути вільною»*. Отже, п'єси в збірці об'єднані спільною настановою – допомогти читачам, маленьким і не дуже,

стати у двобій із власною боязкістю і відважно її побороти. Чи актуальна ця тема? Безумовно! У процесі дорослішання діти й підлітки постійно стикаються із безліччю випробувань і страхів, яким доводиться давати раду, а збірка «Дощ в акваріумах площ» може стати надійним супутником на цьому нелегкому шляху.

Перша драма збірки – **«Читотинь» Анни Багряної**. За жанром – це «казка на одну дію», яка була перероблена авторкою із однойменної повісті-казки. Читачі (або маленькі слухачі) п'єси одразу потрапляють у знайомий їм світ: Яринка, яка «вертиться в ліжку, не може заснути»; старший брат Славко, що кепкує із нічних фантазій сестрички, котрій темні предмети в кімнаті видаються казковими істотами.

У «Читотині» протиставляються два світи – реальний і уявний. Певно, саме в цих двох вимірах живе вся малеча... Особливістю сприйняття дітей є те, що вони вірять у вигадане так само, як у справжнє, а в їхніх фантазій немає меж. Саме тому в темний час доби дітлахів так лякають нічні створіння – породження дитячої уяви. Чорна хмарина Читотинь учить головну героїню Яринку, що «морок насправді не є ані злим, ані добрим. Морок – це всього лише морок. Ніч – це просто ніч. Вона існує для того, щоб усе живе могло відпочити перед початком нового дня», а причиною безсоння є думки, які можуть бути як «приємні і радісні», так і «сумні і прикрі».

Так, Читотинь приходить до дітей, щоби «порятувати від непотрібних думок» і розважити їх, аби «вони не сумували від того, що не можуть заснути». Цікаво, що сама п'єса якраз і виконує ці функції, адже, думаю, найдоречніше її читати дитині перед сном. Отже, «Читотинь» за своєю специфікою нагадує терапевтичну історію для боротьби зі стереотипним страхом темноти.

П'єса вчить діток бути чемними і ввічливими, керуватися добрими намірами, бути гостинними, дбати про чистоту і здоров'я, берегти чуйність і ніжність серця для дорослого життя, не шкодувати за втраченим, не насміхатися з чужої біди, приходити на допомогу, не жити лише уявою, але вірити в дива, бо «Видимий світ також сповнений див. Головне – вчитися їх помічати». Подорож Яринки до Чичінляндії демонструє, що нічні істоти – зовсім не жахливі потвори, якими їх прийнято вважати, а «чорний колір не завжди страшний».

Друга п'єса вийшла з-під пера **Надії Симчич** і має назву «**Казка тропічного лісу, або Мальва**», жанр – «п'єса-казка». Цього разу авторка переносить читачів у світ тропічних фей, однак, незважаючи на фантастичність зображуваного, у драмі цілком серйозний і реальний мотив – туга за рідним домом і страх чужини, що нині звучить неабияк актуально для українців.

Історія починається з того, що Фея Мальва випадково потрапляє до далекої країни Сельви. Мешканці тропічного лісу дуже дивуються незнайомці, її звичкам і потребам, відсутності крилець, а скептичний і пихатий Професор і його Спудей не вірять в існування її рідної Країни Мальв, розташованої за Вічним Океаном, називаючи гостю божевільною самозванкою. Проте решта жителів Сельви проймаються тяжкою долею Мальви, співчують їй, намагаються допомогти. Та Небо Сельви виявляється занадто важким для головної героїні: їй погано на чужині і, втрачаючи сили, фея перетворюється на квітку. Коли вона розцвітає, то з'являється й сама Мальва. П'єса закінчується щасливим любовним гепі-ендом.

Чужоземка Мальва змогла бути щасливою у Сальві лише тоді, як пустила коріння в її землю, коли була квіткою. У висновку – людина щаслива

там, де закорінилася, і нещасна, якщо перебуває далеко від місця, яке може назвати домом. Показово також, що Мальва забула Чарівне слово, яке могло її врятувати, саме тоді, коли покинула рідну землю. За аналогією можна зробити порівняння з людьми, які їдуть зі своєї батьківщини й забувають рідну мову.

Авторка вчить дітей бути чуйними, співчувати чужому горю, допомагати нужденним, а також засуджує байдужість, грубість, егоїстичність і пиху.

Екватором збірки є п'єса **Олександра Вітра «Не дуже солодка казка»**. Відчувається, що твір призначений на цільову аудиторію старшого віку, ніж попередні: розлогі й динамічні полілоги, більше інформації загалом і акцент на вербальний складник, а не на візуальну дію та видовище. П'єсу проймає наскрізний гумор та іронія, що іноді переходить у абсурд і висміювання. Комічним видається сліпе захоплення підданих своїм королем, через свій страх піддані вміють лише співати йому дифірамби. Гумор проявляється також у побудові діалогів, коли герої повторюють кожна попередню фразу й дають відповідь короткими семами.

Драма має два рівні прочитання: перший – сюжет про сміливих брата і сестру, котрі попри заборони й далі вірили у свою справу; другий – історія про повалення тоталітарного режиму (хоча радше заміна одного на інший, бо заборона їсти сливове варення перетворилася на зобов'язання: словом, із крайності в крайність). Звісно, дитяча аудиторія схопить лише перший пласт, а от другий – буде цікавий їхнім батькам, наприклад. Отже, якщо виставу ставитимуть у театрі, то нікому не буде нудно!

Королівство у драмі має всі ознаки тоталітарного режиму: «Історія може брехати, а от підручники з історії – ніколи!»; «Всі розумні люди давно вже спочивають у новій в'язниці»; хибні й безпідставні пропаговані уявлення

про сливове варення як шкідливий продукт, одна згадка про яке жорстоко придушується; звеличення династії правителів, приховування їхніх дій, що не вигідні владі; «в нашій славній країні рано чи пізно кожен ризикує опинитись на лаві підсудних», «Для більшості наших співгромадян суд – це і робота, і життя, і майбутнє.»; удавана максимальна відкритість влади, де насправді все є «державною таємницею»; смертна кара; культ особистості короля.

Із серйозними політичними проблемами контрастує ідея простої радості життя й отримання задоволення від приємних дрібничок, наприклад, поїдання сливового варення. Жителі королівства настільки «вірять у страхи, які самі їх і вигадують», що «ніколи не зможуть отримати задоволення від простої прогулянки парком». Автор висміює сліпе підданство й віру в безпечну брехню, натомість закликає юних читачів відстоювати свою правду, не піддаватися впливу мас, боротися за справедливість і власні права, а головне – не забувати радіти приємним дрібничкам.

Із категорії дитячої драматургії збірка логічно підводить нас у юнацьку. Тут читач знайомиться з п'єсою **Неди Нежданої «Не така як треба, або Дош в акваріумах площ»**, яка має авторське визначення жанру: «драма для підлітків і не тільки на дві дії». Заголовок саме цього твору (до речі, найбільшого) фігурує у назві збірки.

У центрі історії – «мішкувато вдягнена, непоказна, самозаглиблена» дівчинка-переселенка Рита. Школярка почувается зайвою в новому місті: вона не має друзів, рідного дому, повноцінної сім'ї, а однолітки називають її «контуженою біженкою» через страх звуку вибуху. Разом із читачами Рита наважується змінити своє життя: бореться з власною невпевненістю, самотністю, комплексами, вчиться відчувати себе й показувати внутрішню силу в протистоянні зі злом. Героїня починає відкриватися новим знайомим, які підтримують її і по-справжньому цінують такою, яка вона є.

Складний етап становлення особистості знайомий чи не кожному підлітку, тому п'єса може стати в нагоді для цієї вікової категорії. Авторка доносить юним читачам, наскільки важливо бути собою, відстоювати власні переконання – і тоді потрібні люди обов'язково прийдуть у життя. П'єса охоплює широке коло тем: переселенство зі сходу України та російсько-українська війна, підлітковий булінг, перша закоханість, самотнє материнство. Усі перелічені явища стають потужним викликом для героїв драми, але вони, здається, їх успішно приймають і долають.

Завершує збірку драма **Олега Миколайчука-Низовця «Нетудидитина, або Це стається раптово»**. Насправді ця п'єса є зовсім не для дітей, хоча у ній лунають ідеї, котрі варто засвоїти кожному юному українцю та українці.

Головна героїня п'єси – Надійка – дівчина на візочку, яка має обмежені фізичні можливості, але необмежену віру в майбутнє України й Донбасу як її невід'ємної частини. Разом із вузьким колом друзів дівчина створила організацію «Молода Україна», завданням якої є інформування та застереження мас щодо небезпеки шкідливих звичок, що спричиняють невиліковні хвороби, та безвідповідального ставлення до свого фізичного й ментального здоров'я. Четверо однодумців переймаються кризовим соціально-культурним становищем рідного Донецька й намагаються побороти «деморалізовану психіку» його жителів. Однією з центральних у п'єсі є проблема мови, а точніше – «мовного етноциду»: «у жодній країні світу до своєї рідної мови не ставляться так, як до української в Україні». Як же актуально це звучить у наш час!

Автор заохочує юних читачів захищати рідну мову так віддано, як це робить смілива Надійка, боротися за збереження вікових традицій, опановувати власну культуру – саме тоді людина цінуватиме власне життя і

зможе свідомо захистити себе від «проявів новітньої чуми». Так, п'єса Олега Миколайчука-Низовця «Нетудидитина, або Це стається раптово» стає потужним завершальним акордом у мандрівці драматичними текстами.

Збірка «Дощ в акваріумах площ» – це нагода для дорослих поглянути на світ дитячими очима, а для малят і юнацтва – навчитися долати будь-які випробування. Об'єднуючою ланкою майже всіх текстів є їхня спорідненість із казкою, на що прямо вказують авторські визначення жанру, образи короля, королеви, принца, а також пригодницький сюжет. Особливістю п'єс є те, що вони призначені не тільки на читання, а й на сценічну постановку: про це говорять ремарки й вжиті театральні терміни («декорації», «екран», «глядачі», «сцена», «затемнення», «куліси», «авансцена» тощо). Тобто потенційно драми можуть мати життя не тільки на сторінках книжки, а й у вигляді театральної постановки.

Назва збірки доволі оригінальна, нестандартна, одразу привертає увагу. За моїми суб'єктивними припущеннями, вона втілює страх перед можливою поразкою у випробуваннях, непевність, приреченість. «Дощ завжди змиває усе погане», – говорить Надійка з останньої п'єси, що дає змогу трактувати дощ як певну ініціацію, через яку проходять головні герої усіх драм.

Вік героїв у творах пропорційно збільшується разом із віком цільової аудиторії п'єс. Із тексту в текст драматизм зображуваного й глибина ідей посилюється. Здається, за збіркою «Дощ в акваріумах площ» можна здійснити аналіз психології дитини й зафіксувати її зміни під час дорослішання. Читач разом із героями проходить шлях боротьби з самим собою, адже справжній противник – це власна свідомість, яка наповнена страхами. Отже, «Дощ в акваріумах площ» – явище начасне, потрібне, багатостороннє й точно варте уваги.

